

เล่ม ๕ แผ่นที่ ๖๕ วันศุกร์ เดือนสาม ขึ้นแปดค่ำ ปีชวดสัมฤทธิศก ๒๔๕๐ หน้าเบอร์ ๓๘๓

อัญมณี

เสด็จ พระ ราชดำเนิน ลำน้ำน้อย แคว ไทรโยค
 หน้า ๓๘๒
 กำหนดวันตามระบะทาง เสด็จกลับ ไทรโยค
 หน้า ๓๘๔
 เสด็จ พระ ราชดำเนิน หน้า ๓๘๕

เสด็จ พระ ราชดำเนิน ลำน้ำน้อย แคว ไทรโยค

เมื่อ วัน ๓ เดือน ๒ ขึ้น ๑๔ ค่ำ มี
 พระ ราช อาคณ พระ ราช ตานา นุ กรม ซึ่ง ระ ตาม
 เสด็จ พระ ราช ดำเนิน ขึ้น ไปเมือง ไทร โยค แล เจ้า
 อธิการ วัค ใน เมือง เมือง กาญจนบุรี มาเพื่อ
 ที่ ค่าย หลวง เมือง กาญจนบุรี ไปรท พระ ราช ทาน
 วัค จุก ขี้ราย แก่ พระ สงฆ์ ที่ ระ จัน ไปเมือง ไทรโยค
 เป็น สมัย ไป แล พระ เจ้า อธิการ ที่ มา เฝ้า นั้น ก็ ไปรท
 พระ ราช ทาน กวับ เหมือน กัน

ณ วัน ๔ เดือน ๒ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เวลาเช้า ๒
 โมงเสด็จ พระ ราช ดำเนิน โดยกระบวนเรือพระที่นั่ง

แล เรือ นำเรือ ตาม เสด็จ จาก ท่า ค่าย หลวง เมือง
 กาญจนบุรี ล่อง น้ำไป เข้า แคว น้อย ไปตาม
 ระบะ ทาง ๕๐๐ เส้น ถึง พลับพลา ริม น้ำ
 ค่าย ขลบาง ตาม เสด็จ ประ ทับ เรือ พระ ที่ นั้ง ที่ นั้น
 สมเด็จ พระ เจ้า น้อย ชา เรอ มา ริม เสด็จ อยู่ ที่
 ใต้ แล้ว พลับ พลา ทั้ง ฝั่ง ๒ ฝั่ง ออก แต่ง ลำ น้ำ น้อย
 เปะ พลับ พลา อย่าง เรือ น้อย ขึ้น เปะ ข้าง นำ หลับ •
 ข้าง ใน หลับ • แต่ ปลด ทัก กัน จน ถึง ประ วั
 ที่ ออก เรือ พระ ที่ นั้ง แล เรือ ประ เทียบ รอย
 พลับ พลา กัน ฝ่า ฝ่า เขียว ฝ่า ชาว เปน ค่าย รอย ไป
 ครั้น เวลา ย้าย ๔ โมง เสด็จ พระ ราช ดำ เนิน
 โดยกระบวนนำแต่พลับพลาขางตามไปทางทิศใหม่
 ไล่ลำน้ำ แล้ว ไป เจ้า ทาง ซึ่ง เปน ป่า แคง บ้าง
 ป่า ไร่ บ้าง ระบะ ทาง ๑๐๐ เส้น ถึง พลับ พลา
 ค่าย ขลทุ่ง นาค ราช มี พลับ พลา ๒ หลับ
 หลับ ข้าง นำ หลับ • ข้าง ใน หลับ • พระ เจ้า
 อยู่ ทวิ ประ ทับ พลับ พลา ข้าง นำ พระ ยาศรี สวรร ราช
 นำ หลวง ขกระ บั ตร์ เมือง ศรี สวัสดิ คิ มุร พระ พิ ไชย
 ขณะ สรร กราม เมือง ศรี สวัส สิกิ เฝ้า ถวาย มพร าว้อ ดน
 ของ พระ ศรี สวัส สิกิ ได้ นำ มา ทูล เกล้า ร ถวาย
 ๑๐๐๐ ผล แล้ว เสด็จ พระ ราช ดำ เนิน ประ พาศ

ในละเมาะ ซึ่งเรียกว่าทุ่งนาคราช ทิวแถว กระจงวน
พระ ประเทียขิง เสกข์ โดยพระ รวณ แถ ทั่ว อ้าหม
มาถึง ประ พาคในละเมาะนั้น จน ทุมเศษ เสกข์ รณ
คามทางเค้นมาประทภัยแรมพลับพลาบางลาน

คำ ขอดทุ่ง นาคราช แถ คาม ทาง ที่ ไป นั้น
เพนที่สนุกนี่สนานควรเพนที่ประพาคได้ ทางที่เค้น
ไป นั้นก็ รวย รื่น แถ เปน ข้ำไผ่ ข้าง ข้ำแคง ข้าง
ทั้ง สอง ข้างทาง ทุ่งนาค เลี้ยวตลอดไป เมื่อ ไกล
ระ ถึง ทุ่งนาค ราน นั้น พน แผ่น ดิน แถง เจ้า ไป
ทีละ น้อย ๆ จน ถึง ที่ นั้น แผ่น ดิน แถง รก ทั่ว ไป
ทั้ง ยี่ เว้นนั้น แถง เจ้า หมอ สิดาแลง ไถ่สุ่ พน ดิน
เพน ระ ชะ เค้น ไป มีไม้รวก ไม้กำง ๆ ล้วน แถ
ขนาด เล็ก แถง ย่อม ๆ สม กับ เจ้า หมอ สิดาแลง
จงงาน เค้นน สอดรวย รื่น มาก มี รี่ แถง แถง
ถู รัชกิน แถง อ้น โท อ้น หนึ่ง เปน ก้อน เล็ก ซึ่ง คน
ยวง พวง เว้นกั นาคทั้ง แถง เอ้น เค้น ไป ใน ที่ นั้น
เมื่อ ค่ำดงสมเก้งพระเจ้า ผังงาเออ ให้ แถง โคน
มี ยูน ทั้ง โคน ดาน คาม เจ้า หมอ จน เวลา เสกข์ กลึง
กองงาน มาก เมื่อ เสกข์ ประ พาค นั้น ก็ ไป รก
ใต กัดไม้รวก ซึ่ง เปน ไม้ กำง ไม้ กพ คาม ที่ มี อยู่
ใน คำ ขอดนั้น ๆ ทั่ว

วัน ๕ เกือน ๒ แรม ค่ำ ๑ เวลาเช้า
๒ โมงครึ่ง ออก เรือ เค้น กระจงวน เสกข์ พระ ราช
คำ เนิน แถง พลับพลา คำ ขอด บางลาน ไป ทาง ๖๑ เถ็น
ถึง แถง สดง ซึ่ง เปน ทาง ด้า ขาด ของ ด้า นั้น
เสกข์ ฐาน ที่ คำ ขอด ทั่ว แถง ๗ วัน ครอ เสกข์ ฐาน
ประทภัยพลับพลา ณ ๗ วัน ครอ กอ พระ แถง
เรือ ฐาน แถง เสกข์ พระ ราช คำ เนิน ไป สอง เรือ
พระ ที่ หนึ่ง ที่ หัว แถง ทาง ๑๐ เถ็น เค้น กระจงวน เรือ

ต่อ ไป อีก ๑๐๐ เถ็น เวลา ย่าง โมง ถึง ประ รา
ท่า ขนวน คำ ขอด วัจ ทม เสกข์ ฐาน จาก เรือ
พระ ที่ หนึ่ง เสกข์ พระ ราช คำ เนิน โดยพระ ยาก ไป ตาม
ระ ชะ ทาง ๕๐๐ เถ็น ถึง เจ้า อัก กัก ทัพ เจ้า หน้
ทาง ที่ ๖๑ ฐาน จาก ซึ่ง เขา ไป ถึง ด้า ก็ ไม้ ไถล
ไม้สูง หนัก ทำ ทาง ไร่ ไร่ ยบ ร้อย แถง เวลา ย่าง ๓ โมง เศษ
เสกข์ กลึง ออก เรือ พระ ที่ หนึ่ง รก ทำ วัจ ทม ไป
ระ ชะ ทาง ๓๐๐ เถ็น เวลา ค่ำ ถึง พลับ พลา
ที่ กลอน โค ประ ทภัย แรม ที่ คำ ขอด นั้น พลับ พลา
ตั้ง ผัง ๗ วัน ครอ เปน พลับ พลา ทำ อย่าง เรือน
มี ยูน เหมือน กัน แต่ ปลูก ยน เนิน คราย มี ผา คำ ข
ผ้า เขียว ผ้า ขาว กั้น รอย พระ เจ้า อยู่ หัว
แถง พระ ประ เทียขิง เสกข์ ฐาน ประ ทภัย ยน พลับ พลา นำ คำ ข
ที่ เปน ข้าง นำ สำหรับ ข้าราชการ ทั่ว แถง อยู่ ข้าง ๗ วัน ครอ
เฉียง เหนือ หลัง คำ ขอด ลง ด้า น้ำ มี ปรา รก เรือ
พระ ที่ หนึ่ง กิกอยู่ กัย คลึง หลัง คำ ขอด ไม้ ไถ่ กั้น หน้า
ผ้า เขียว ผ้า ขาว พลับ พลา คำ ขอด นี้ แถง คำ ขอด
บาง ลาน วัจ ทม นี้ เปน กอจ จัน ติศ เสนา เปน
นาย งาน ทำ รียบ เสกข์

เมื่อ ใค้ เจ้านา ใน ด้า นั้น ยบ เพียง กลอน โค
เท่า นี้ ก็ เถ็น ว่า ด้า นั้น แถง หาก แถง ผัง เจ้า ข้ำ
ทั้ง ปวง เปน ที่ สนุก หนึ่ง จงงาน กิก ใค้ ไค้ แถง ไค้
ข่าว ว่า ต่อ ไป ก็ จะ งาน ชิง ฐาน ๗ ที แต่ ด้วะ ตาม
ถึง ความ ส่า ยาก ภาย ทุกข์ ใจ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗
แถง จะ ยอก ไค้ ว่า ไม่ เปน การ ประ ทศนกว่า ด้
อยู่ ยาง กอจ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗
วัจ ความ สุข สบาย ย่าง ทุกข์ ส่า ยาก ย่าง ตาม ระ มะคา
ที่ ไค้ ระ วัจ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗
ไม่ รั ๗

อากาศร้อน ทนเวลานั้น เมื่อมาอยู่ที่ เมืองกาญจนบุรี
 นั้น ก็ เป็น ที่ วิตก ว่า กัด อยู่ ด้วย ที่ นั้น เวลา
 กลาง วัน ร้อน ทีเดียว ครั้น เข้า มาถึง ลำ น้ำน้อย
 นี้ก็ อากาศ ก็ ร้อน มาก สบาย กว่า แคว ไหล หลาย แห่ง
 ส่วน การ ใช้ เจริญ นั้น เล่า ก็ หา สู้อรรถ ใดๆ ไม่
 จำนวน เรือ ซึ่ง มา คาม เสก ใน ครั้ง นี้ ได้ ความ จาก
 วัฒนสมุทพิพาน ผู้ตรวจ ว่า จำนวน เรือ ถึง ๕๔๔ ลำ
 แต่ ข้า พเจ้า เข้าใจ ว่า คง ไม่ ทำ กว่า ๖๕๐
 ๗๐๐ ถ้า เป็น แน่ จำนวน คน ก็ คง ไม่ ต่ำ
 กว่า หมื่น คน เมื่อ คน ใด รวย รวม กัน อยู่ใน ที่
 ซึ่ง เลื่อง ชื่อ ว่า ใช้ เจริญ เช่น นี้ ก็ น่า จะ เป็น ที่
 สงสัย ว่า จะ มี อัน ทราบ ใน การ ใช้ เจริญ ย่าง แต่
 ก็ เป็น สุข สบาย อยู่ ทั่ว กัน ไม่ ใ้ ปราศ ว่า ใช้ เจริญ
 ชุก ชุม อย่าง เล่า ถึง เลย ส่วน ความ ลำบาก
 ใน การ พัน ที่ ซึ่ง ออก เรือ แล ทน ทาง ไป มา มี อยู่
 ย่าง เพราะ เรือ ที่ มี มา มากกว่า มาก ไม่ สม กับ ลำ น้ำ
 แล ที่ กั้น ใน กำบัง เสด้าน นี้ ด้วย ลำ น้ำ ก็ เล็ก
 พัน ผัง ก็ เป็น ย้ำ จึง เป็น ที่ ยึด เข็ย เข็ย กัน
 ความ ลำบาก อัน นี้ ก็ เป็น แต่ พวก ท้าย กระ ขวน
 ที่ ห่าง จาก กระ ขวน เสก พระ ราช คำ เนิน ออก มา
 ช้าง หลง เท่านั้น คือ เมื่อ ถึง ที่ รอก คำ บล ใด
 ก็ แฉ่ง กัน รอก เข็ย เข็ย กัน เพื่อ จะ ทำ ผัง ที่ เป็น
 แผ่นดิน ใญ่ ไป มา พัก พล แจว ใด อย่าง หนึ่ง เมื่อ
 คราว ขึ้น แก่ง หลวง ซึ่ง เป็น ที่ นำ กัด แล ลำบาก
 อย่าง บึง อึก แห่ง หนึ่ง เพราะ แห่ง นี้ สี ลา ไหล ๗
 ขวาง ลำ น้ำ ร่อง น้ำ คุไป มา น้ำ ก็ เชื้อ ขวน มาก
 ทั้ง สี ลา ใน น้ำ เชื้อ ขวน ไป ทั้ง นี้ เจ้า พนัก งาน
 ครัว ทาง ใด ทอด พวน ใ้ ยึด หนึ่ง ขึ้น ไป ใ้ โดย ลำ กับ
 กัน แล แต่ การ ที่ เป็น ไป ของ เรือ กระ ขวน หลง

ในเวลา ขึ้น แก่ง หลวง นี้ เป็น ความ ลำบาก มาก กัด
 อย่าง ที่ สุข เพราะ มี ใ้ ขึ้น พัน แก่ง ใ้ ด้วย ความ ปรก ติ
 คือ ใคร มา ถึง ก่อน ไป ก่อน ๗ เรือ ใหญ่ ไป ก่อน
 เรือ เล็ก ไป ก่อน อย่าง ไร เลย แล แต่ ถ้า ถึง
 ของ การ แฉ่ง ซึ่ง เข็ย เข็ย กัน จึง จะ ขึ้น ไป ใ้
 เมื่อ ผู้ ใ้ ไม่ แฉ่ง แวง กล้า ทาญ ก็ ต้อง ติค ลำบาก
 ย่าง ที่ ก็ เป็น ที่ นำ กัด แฉ่ง ทนใจ มาก เป็น ที่
 สำคัญ แห่ง หนึ่ง ใ้ กับ ที่ ซึ่ง เรียก ว่า เรือ ข
 คือ ทาก ทราบ ขวาง น้ำ น้ำ ขึ้น แล เชื้อ ขวน เป็น ที่ สุข
 ที่ นี้ ก็ ลำบาก แต่ ยัง ไม่ ถึง คำ บล แก่ง หลวง
 เรือ ซึ่ง ต้อง ติค อยู่ ที่ แก่ง หลวง แล เรือ ข ใน คำ บล
 ย่าง เกาะ ทั้ง ๒ แห่ง นั้น ต้อง กลาก กับ กระ ขวน
 เสก ช้าง นาน เมื่อ เรือ ใ้ ที่ เป็น ที่ ติค จะ มา ใ้ กัน
 ราชการ ใน กระ ขวน เสก แล้ว ต้อง กลาก เช่น นี้
 ก็ เป็น ที่ ลำบาก ใจ เมื่อ เรือ ใ้ ที่ เป็น แต่ ติค จะ มา
 เทียบ ใ้ ไม่ สู้อรรถ ไร นึก แล เรือ ที่ ข้า พเจ้า ใ้ กัด ว่า
 ว่า คง จะ มี จำนวน ไม่ ต่ำ กว่า ๗๐๐ นั้น
 เป็น เรือ มา ใน ราชการ ก็ ไม่ มาก เท่า นั้น เป็น เรือ
 ผู้ ใ้ มา เทียบ เพราะ เป็น ครัว ที่ จะ มา ใ้ นั้น มาก
 หลาย แห่ง หลาย ส่วน จึง ใ้ มี จำนวน มาก ที่ สุข
 พระ เจ้า อยู่ ทั่ว บึง จะ เสก ปรก ติ แรม อยู่ ที่ คำ บล
 กลอน ใ้ จน ถึง วัน ๗ เดือน ๖ แรม ๓ คำ
 จึง จะ เสก พระ ราช คำ เนิน ต่อ ไป ผู้ เรียบ เรียง
 ราชกิจจานุเบกษา มีความ เสียใจ ที่ สุข ที่ จะ
 สืบสวน ชาว เสก พระ ราช คำ เนิน ประ พาศ มา ลง
 ใ้ สืบ ใ้ ไม่ ได้ ใ้ เป็น ความ ลำบาก แล ชัก ขวาง
 ที่ จะ เข้า ใ้ ถึง ใ้ ทน กระ ขวน เสก ใ้ โขย ยาก
 เพราะ เรือ กระ ขวน หลง มี ใ้ เคน โขย ลำ กับ
 แล เป็น เรือ นอก กระ ขวน หลง ใ้ บ่อ ม ณะ หนึ่ง

แห่ง สัตย์ สนิทกัน ถึง คำ บด ที่ เสกฯ ประ พาศ ที่ ไก
ก็ กลาก เคลื่อนไม่ ทั้น เวลา เสกฯ จึง จำ เป็น
ต้อง จัก ช้อง อยู่ เพราะ เหตุนี้ ใน ครั้ง นี้
ราช กิจ จานุ เบก ษา จึง ต้อง ขอ มอถ กล่าว ไว้
เสียบก่อนเพื่อผู้ ที่ ไม่ได้ เห็น ฉา ไม่ ได้ เห็น พนักงาน
จะ ต้อง เภย เรื่อง ความ จะ กลาว ท่อ ว่า ลง ความ
ไม่ ถูก ฉา ไม่ เคม ความ ที่ เป็น ริง ทุก สิ่ง ทุก อย่าง
มิ ได้ บด พ่วง ถึง ทราย เดิก ไม่ ว่า หนังสือ
พิมพ์ ไก ทมก ถ้า ไก ผู้ เรียบ เรียง ธิชย กรอง ฉา
ผู้ ส่ง ช่าว สาร ใน ที่ ไก ด้ เภย ธิชย เทก ที่ จะ พึง ลง
หนังสือ พิมพ์ ไก ด้ กง ลง ช่าว ไก ด้ ที่ สุก ด้ จะ ก็
กกว่า เร็ว กว่า หนังสือ ทั้ง ปรัง ด้ เพราะ เหตุ
จัก ช้อง กัง กล่าว แล้ว ถึง ราช กิจ จานุ เบก ษา
จะ มี ชื่อ ธิชย สำ คัญ แต่ ชื่อ ไม่ สามารถ จะ ช่วย สืบ
ช่าว เรื่อง ความ ด้ ก็ คง จะ เภย ไม่ ด้ คี เคม ที่
เกณ กำ ลัง ผู้ เรียบ เรียง หนังสือ นี้ ไป ด้ อยู่ เอง
ผู้ เรียบ เรียง ก็ ไก ด้ สาค สิบ สนวน ไก เคม กำ ลัง
เพื่อจะ ด้ เป็น ที่ สกย โสทร ของ ผู้ อยาด พัง ซึ่ง ไม่ ด้
มา ตาม เสกฯ ใน ครั้ง นี้ แต่ ถึง อย่าง ไร ก็ คี
ช่าว ที่ ลง มา ทั้ง ปรัง นี้ ก็ ไม่ ด้ เคลื่อน กลาก
ชาก ทก กอถ เป็น ความ ที่ ริง ซึ่ง รู้ มา ทั้ง สัน
แก่ กว ธิชย จะ ไป อิก ทลย วัน ถ้า มี เหตุ จัก ช้อง
บึง กว่า นี้ ก็ จะ ทำ ด้ ช่าว ชาก ไป จึง ต้อง มอถ ไว้
เป็น พยาน ก่อน

วัน ๑ เดือน ๒ แรม ๒ ค่ำ เวลาเช้ารุ่ง
แล้วเสกฯ พระราชกำหนด แก่ พลับพลา ที่ประทัย
แรมท่าบด กลอนโค โดยเรือพระที่นั่งคอนโค
เดอ ๘ แจว เสกฯ พระราชกำหนด ขึ้นไป

ตามลำน้ำแควน้อย แล้วเสกฯ เข้าไป
ในลำพาชีเป็นลำน้ำเล็กแยกไปจากลำน้ำน้อย
ข้างฝั่งตะวันตก ประพาศภูมิจตุฐานในลำพาชี ธิชย
บริษฎณด้วยพระชนม์ และ ธิชยชาติ ธิชยชาติ
ต่าง ๆ จน เวลา เภย เสกฯ ถดย ประ ธิชย
พลับพลา กลอนโค เวลา ย่ำ ๘ โมง เสกฯ
พระ ราช กำหนด ไกย กระ ขวน น้ำพระ ที่ หนึ่ง พระ
ประ เทียบ เสกฯ กระ ขวน พระ วอ แต่ เก้า ธิ
ทาม เสกฯ แก่ พลับพลา ไป ตาม ทาง ทัก ไทใหม่
ทาง ทัก ทวัน ทก เภย ด้ วัระ ะ ทาง ๗๐ เตน เภย
ถึง คำ บด เนิน ชาก ประ พาศ ช่า มชาม ม้อ ธิชย
มิ อยู่ ใน คำ บด นี้ จน เวลา คำ เสกฯ ถดย
ประ ธิชย แรม ที่ พลับพลา กลอน โค อิก คี น หนึ่ง

วัน ๗ เดือน ๒ แรม ๓ ค่ำ เช้า ๒ โมง
เศษ เสกฯ พระ ราช กำหนด ไกย กระ ขวน เรือ จาก
พลับพลา กลอนโค ไป ตาม วัระ ะ ทาง ๑๗๐ เตน
ถึง พลับพลา ประ รา คำ บด ทำ ไบ้ง ทอย ประ ธิชย
ร่อน ใน ที่ นี้ พลับพลา คำ บด นี้ ทั้ง ฝั่ง ทวัน ทก อิก
เวลา ย่ำ โมง เศษ เสกฯ ออถ จาก ที่ ประ ธิชย ร่อน
ไป ตาม วัระ ะ ทาง ๒๓๐ เตน เวลา ย่ำ ๔ โมง
เศษ ถึง คำ บด ทาก สบ้ำ ท้าย วัง ทมก ซึ่ง กัง
พลับพลา ประ ธิชย แรม ใน วัน นี้ พลับพลา
ทั้ง ฝั่ง เภย ฉา จะ เรียบ ว่า ทวัน ออถ เภย เตน ธิชย
ก็ ด้ เป็น พลับพลา ธิชย น้ำ แล กั้น ฉนวน ด้ ธิชย
เป็น ค่าย รอย ไป บน ฝั่ง สาม ก้าน พลับพลา นี้ พระ
ณรงควธิชย ธิชย กรม การ เภย ฉม เภย ฉม กาญจน
บุรี ทาวธิชย เสกฯ การ เสกฯ พระ ราช กำหนด ใน วัน นี้
ไม่มี คำ บด ไก ที่ กำ ทน ใน ไบระ แครม เป็น ด้

ข้างของที่สมเด็จพระเจ้าอนังยาเชส พระองค์
น้อยทรงจักให้แจกจ่ายบ้าง ไม่เป็นถาวรถาวร
กว่าคำเด่าลือแต่ก่อนนักเลย ซึ่งพระ
มาด้วยระยะทางมากกว่าเหตุในราชการนั้น
ก็ด้วยว่าราชการไม่ว่าใครมีอันใด เป็นแต่
เสด็จประพาศเท่านั้น แลเป็นที่เสียใจของ
ผู้แต่ที่มีความซัดซังลำบาก ที่ระกล่าว
ตะเข็บไม้ไ้กลอก เมื่อผู้ใดไม่เห็นฤาไม่
ได้พิจารณา ก็จะไม่มีความกรุณา เห็นความ
ยากของผู้ที่ซัดซังลำบากของ ก็ระเข้าใจ
ว่าผู้แต่ไม่เอาพระเพือกพลินไปใ้เขาอื่น
เสีย ผู้แต่หนึ่งสีกก็อยากได้หนึ่งสีก
เป็นประโยชน์แก่คนอื่นเป็นนิจ

กำหนดวัน

ตามระยะทางเสด็จกลับไพรโยค

วันที่ ๒๖ ฅวัน ๕ เกือน ๒ แรม ๑๕ คำ
เวลาเช้า ๑ โมง ออกเรือพระที่นั่ง
แต่พลับพลา แรมบ้านถ้ำ ล่องลงไป
ประทัยร้อน พลับพลาปรา ที่บ้านกระทุ่มใหญ่
ระยะทาง ๕๐๐ เส้น แล้อออก จากพลับพลา
าพระทุ่มใหญ่ไปประทัยแรม พลับพลาแรมที่บางพิง
ระยะทาง ๖๐๐ เส้น รวมเป็นทางชลมารค
เสด็จพระราชดำเนิน ล่องจากพลับพลาแรมบ้านถ้ำ
ลงพลับพลาแรมบางพิง ๑๑๐๐ เส้น ประมาณ
กระบวน หลวงเกิน ๕ ชั่วโมง
วันที่ ๒๗ ฅวัน ๖ เกือน ๓ ขึ้น ๑ คำ
เวลาเช้า ๑ โมง เสด็จพระราชดำเนิน
โดยเรือพระที่นั่งเล็ก ประทัยท่าฉนวน ขึ้น
ประพาศไว้ถ้วใช้ทาง ๆ (แล้วเสด็จไป

ประทัยทอดพระเนตร แลพระราชทาน
เครื่องสการที่ศาลเจ้าเบิกไพร) ส่วนเรือ
พระที่นั่งใหญ่ แลเรือกระบวน ล่องตาม
ลงมา แลแล้วเสด็จขึ้นเรือใหญ่ล่องไปประทัย
ร้อนพลับพลาปราบ้านโพธารามระยะทาง ๕๐๐
เส้น (แล้วเสด็จพระราชดำเนินโดยเรือ
พระที่นั่งเล็กขึ้นประพาศบ้านโพธาราม ถ้าไม่
ประพาศก็ประทัยพักที่พลับพลา) แล
ออก จากพลับพลาบ้านโพธารามไปประทัยแรม
พลับพลาในค่ายหลวง ที่ตำบลหลุมกิน
เมืองราชบุรี ระยะทาง ๓๐๐ เส้น รวมเป็น
ทางชลมารค เสด็จพระราชดำเนิน ล่องจาก
พลับพลาแรมบางพิง ถึงพลับพลา แรมค่าย
หลวงตำบลหลุมกิน ๘๐๐ เส้น ประมาณ
กระบวน หลวงเกิน ๗ ชั่วโมง
วันที่ ๒๘ ฅวัน ๗ เกือน ๓ ขึ้น ๒ คำ ๕๐
เวลาเช้า ๑ โมง เสด็จพระราชดำเนิน
ทางชลมารคโดยเรือพระที่นั่งเล็ก แต่ค่ายหลวง
ตำบลหลุมกิน ไปประทัยท่าฉนวนทางท่าฉนวน
ราชบุรี ระยะทาง ๖๐ เส้น แลแล้วเสด็จพระราช
ดำเนิน ทางชลมารค ขึ้นไปทอดพระเนตร
ข้ามกำแพงเมือง แลหมู่บ้านเมืองราชบุรี
แล้วเสด็จกลับค่ายหลวง เวลาบ่าย ๔ โมง เสด็จ
พระราชดำเนินทางชลมารคโดยกระบวนม้า แล
รถไปประพาศตลาดเมืองราชบุรี แลแล้วเสด็จไปทอด
พระเนตรพระราชวังบนเขาสดันารด ระยะทาง
๑๕๐ เส้น แลแล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับประทัย
แรมพลับพลาในค่ายหลวงตำบลหลุมกินอีกคืน ๑
วันที่ ๒๙ ฅวัน ๑ เกือน ๓ ขึ้น ๓

เสด็จฯ ประพาสเลยสองข้างฝั่ง คับแต่ทำชล
 กลอนโกนาก็ไม่มีเขามิดำ ซึ่ง จะ เป็นที่ สนทน
 อย่างไม่เป็นเข้าได้ แลข่าวรอกทั้ง สองข้าง
 แต่ริม น้ำนั้น เป็นที่ น่าดู อยู่ข้าง กว้าง หาดทราย
 แลตลิ่ง ซึ่ง น้ำเซาะ แต่ เวลา น้ำขึ้น ถึง ราม รือ ใช้
 ให้ ข้าง แห่ง ก็มี สลึง อยู่ ริมฝั่ง ริม น้ำ อยู่ ครึ่งหนึ่ง
 มี อยู่ ขอบ ข้าง เช่น ก้อน ใหญ่ ก้อน เล็ก มี
 รัย น้ำ เซาะ เป็น เหว ชั่ว ฝักระ โกร่น้ำ แลไม่ อื่น
 ซึ่ง แซม ก้อน สลึง กว้าง กว้าง เขามิดำ ซึ่ง ก่อ
 ใน กระ ทาง โขย ฝั่ง มี ข้าง ทำ ขึ้น แล ทำ ชล
 ซึ่ง กล่าว มา นี้ มี คำ ว่า ยัง ไม่ งาม เหมือน
 ทาง ที่ จะ ไป ข้าง น้ำ ระยะ ทาง แต่ กลอน โก
 ไป รก ที่ ประทับ แรม นี้ ก็ เพียง ๕๐๐ เส้น เท่านั้น
 แต่ กระ ขอน ทั้ง ปวง เกิด ข้ำ มาก เพราะ ทาง
 ลำยล ด้วย หาด ทราย ซึ่ง ขัน ขวาง ลำ น้ำ
 ทำให้ น้ำ แยก เช่น หลาย แคว น้ำ ก็ ข้น
 แล เชื้อ ขม มาก ทำ ชล เหล่า นี้ เรือ ก็น่า ว่า เรือ ขม
 ระยะ ทาง ขึ้น ไป หลาย แห่ง หลาย ทำ ชล เพราะ
 เหตุ นั้น เมื่อ ถึง เรือ ว่า ที่ ไทเรือ ก็ คิด คิด เกิด ไม่ ไท
 สลึง กิ่ง อยู่มาก จึง ข้ำ ไป ใน วัน นี้ ผู้ แต่ง ข้ำ จะ
 ต้อง คลาด กระ ขอน เสด็จ มาก จึง ไม่ ไท ข้ำ อะไร
 นอก จาก ไชว แกรม เลย เพราะ เรือ ทั้ง ปวง
 ที่ กล่าว มา ก็ เรือ ขม มาก คับ คับ โกลา หลน ก็ แต่ ถึง
 ว่า เรือ ตาม เสด็จ ซึ่ง กล่าว แล้ว ว่า มาก ประ มาน
 ๗๐๐ ลำ แล แขนง ขัน โกลา หลน กัน นี้
 ใช้ ว่า จะ ทำ ให้ ลำ ยล แต่ กระ ขอน หลน ก็ ทำ
 นี้ ไท กว้าง การ ที่ รัย กระ ขอน เสด็จ พระ ราช
 ดำ เนิน ครั้ง นี้ กว้าง ขัน แขนง ก็ มาก
 เรือ ผู้ ไท ที่ ไม่มี สิ่ง อะไร ที่ สุ่ม ควร แล้ว ก็ ไม่

ได้ รับ อนุ ญาต ให้ ล่อง ภา ขึ้น ไป ก็ ก็ ขวาง
 ทาง เสด็จ พระ ราช ดำ เนิน ไท ส่วน กระ ขอน หลน
 ที่ ต่อ กระ ขอน เสด็จ เล่า ก็มี เจ้า พนักงาน
 ใหญ่ ที่ ไท เอา กระ ขวาง ทราย ทราย ปราบ แขนง แขนง
 มาก จะ มีความ ลำ ยล อยู่มาก แต่ ผู้ ที่ มี ราชการ
 น้อย ๆ ถ้า ไม่ สำคัญ ซึ่ง ไป ภาย หลัง แล
 ผู้ ที่ พลอย ไป เทียว ตาม เสด็จ ทำ นี้ จึง ต้อง
 แขนง ขัน คับ คับ มาก ส่วน ผู้ ที่ ไป เทียว ริง ๆ
 นี้ เขา ก็ ไม่ ไท เจ้า โฉด ซึ่ง จะ รัย ความ ลำ ยล
 มาก นี้ แต่ คน ที่ มี การ เกี่ยว ข้อง อยู่มาก
 เล็ก น้อย นี้ จำ เป็น ต้อง แขนง แขนง ไป ให้ ทัน
 ที่ ประทับ เพราะ ถ้า ไม่ ทัน แล้ว มี ราชการ
 ใน น้ำ ที่ ซึ่ง ไม่ สำคัญ ขัน ตัว ก็ จะ ต้อง รัย
 ความ ลำ ยล เป็น ที่ เล็ก หาย จึง ต้อง รัย ความ
 ลำ ยล อยู่มาก
 วัน ๓ เดือน ๒ แรม ๔ คำ เวลา ย่ำรุ่ง
 เสด็จ พระ ราช ดำ เนิน จาก พลับ พลา ที่ ประทับ
 แรม ทำ ชล หาด สบ้ำ มา ตาม ทาง ถึง ทำ ชล หิน
 ทาด น้อย เจ้า เขตร เมือง สิงห์ เมือง จัน กาญจน
 บุรี ระยะ ทาง แต่ พลับ พลา แรม หาด สบ้ำ ๓๐๐
 เส้น ถึง พลับ พลา ประ ราช ประ ทับ รัตน ทรง ทำ
 เมือง สิงห์ พลับ พลา นี้ ตั้ง ฝั่ง ตรี พก ข้าง ฝั่ง
 ตรี ออก มี ทำ ฉนวน สำหรับ เสด็จ ขึ้น
 ทอด พระ เหนือ ปราสาท สลึง หลน ใน เมือง สิงห์
 แต่ ไม่ ไท เสด็จ ขึ้น ทอด พระ เหนือ เสด็จ
 พระ ราช ดำ เนิน ต่อ ไป เมื่อ เวลา ย่ำ ไร้มงคล
 เรือ กระ ขอน หลน ถึง เมือง สิงห์ ฝน ตก ประปราย
 อย่าง หมา ลัก ห่อ ขน ห่อ ไป ถึง ทำ ชล แห่ง
 แห่ง กระ ขอน ที่ ทำ ชล นี้ ซึ่ง เรือ ว่า แห่ง นี้

ก็เช่นแต่แห่งกรวด แลหน้าคนหน้าเขี้ยวมาก
 เท่านี้ดูไม่ห่างกรวดเหมือนแห่งหลวง ซึ่งมี
 สิวามากนั่นเลย แลเจ้าพระวราชกำเนิน
 แต่เมืองสิงห์ ทาง ๑๗๕ เส้น ถึงพลับพลา
 ประทับแรม ตำบลทาดสองพี่น้อง ประทับเรือ
 พระที่นั่งที่นั่น เวลาช่วย ๒ โมงเศษ
 เจ้าพระวราชกำเนิน โดยเรือม่วงเป็นพระ
 ที่นั่ง แลตั้งขึ้นไป ประพาศเหนือทาดสองพี่น้อง
 แลแล้วแลตั้งกลับประทับแรม ที่พลับพลา
 ทาดสองพี่น้อง พลับพลา ตำบลที่บนทาดทราย
 ซึ่งติดอยู่กับคลองฝั่งตะวันออก พลับพลา
 นี้คล้ายกันกับที่ทาดทราย จำเหตุพิไชย
 กรมพระคำรวดย้าย พระราชวังบวร เป็นนาย
 งานพระสมิงสิงหนาทเป็นผู้คุมคนทำการ
 แลที่เรียกว่าสองพี่น้องนี้ แลชื่อสิงห์ใหญ่
 สองข้างในตำบลนี้ ก็มีสิลาที่คลอง
 ฝั่งตะวันออก ตรงหน้าพลับพลาข้ามเป็นแห่งใหญ่
 ติดอยู่กับฝั่ง แลลกับสิลาทั้งปวงที่เห็น
 มาแล้ว สูงพิน้ำประมาณ ๖ ๓ ๗ วา
 แลท่าใกล้เคียงกับหินที่วั้น แลก็มีสิลาอื่น
 คลึงก็เป็นทรายปนหินทั้งสองข้าง . ทั้งแต่
 พลับพลาแรมทาดทราย จนเกือบถึงตำบล
 สองพี่น้องนี้ ได้เห็นสิลาที่มกิดขึ้นริมฝั่ง
 ทั้งสองข้างมากจน งามขึ้นกว่าที่เห็น
 แต่เวลาวานนี้เสมอ แลได้ยินเสียงนกขมิ้น มีผู้
 ได้พบนกขมิ้นแลลงไปโดยลำคยเป็นที่สนนสนาน
 กัน ระยะเวลาที่มีสิลาขึ้นทั้งสองฝั่งนั้น
 หาใครมีเขาใหญ่ทอดถึงลำน้ำไม่ เป็นสิลาที่
 สูงเสมอแผ่นดินปนหินคลึงเท่านี้ บนฝั่ง

ก็เช่นขี้ไม้ขี้ไม้ต่าง ๆ แลขี้แสดขี้
 กล้วยไป ถึงทางเป็นขี้โดยมากทั้งนี้ก็ตี
 ก็ยังมีราษฎร เข้าไปทิ้งทำไร่ทำนาไว้กด้วย
 ไร่อื่น ๆ แลก็เสียดักไม้ไม่ทำการทาปลง
 ตั้งแต่เจ้าแก้วน้อยก็มีระไป ตามตำบล
 ต่าง ๆ แห่งละ ๒ เว้น ๓ เว้นจน
 ถึง ๑๐ เว้นก็มี คือที่ขาดแควก็มีแพยจน
 ทำปลาหลายแพ และมีบ้านขมฝั่งน้ำตำบล
 เขาบุญ ตำบลเขาตมน้ำ วังยาง ทนงขาว
 เกาะลิบอง ชุกยายขวน ตำบลนางเอ็ง
 ตำบลไค้แดงหลวง แก่งน้อย ตำบลท่ากระเชือ
 ตำบลท่าเสลาพื้นนี้ มีเจ้าสูงเป็นหน้า
 แห่งเดียวตรงขึ้นไป เว้นเขาประมงอยู่ฝั่ง
 ตะวันตกบ้านตั้งอยู่ริมเขาที่เดียว ต่อไปมี
 บ้านที่ตำบลบางเกาะ ตำบลนักการ แลไป
 มีที่ถลนโต ๆ นี้มีบ้านมากมีแพหลายแพ
 ต่อไปอีกมีที่ท่ากระเชือ แลปากลำแม่แก้ว
 พาศีที่นี้ ขวนตั้งท่าเรือขี้ปลิว พาศีทวด
 เสมอ ต่อไปก็มีที่ตำบลจระเข้เล็กมีไร่กด้วย
 ไร่ส้มโอมาก แลมีที่ท่ามะไฟ ห้วยแม่สุก
 แลตำบลวังหมืด ทินตาค ปากก็เลน ต่อไป
 มีที่ปากแม่กระบาน ๆ นี้เป็นลำน้ำแยกเจ้า
 ไปทางฝั่งตะวันตกเหมือนลำแม่น้ำพาศี ต่อไป
 ว่าไม่มีคนจน ถึงเมืองสุ่มสุ่มจึงมีว่ามีผู้ชาย
 เมืองนั้นคงอยู่ข้าง เมื่อไปแต่ถึงตำบลทั้ง
 ปวงที่วั้นนี้ ก็คงยังไม่สู้กันควรสเบียงอาหาร
 เลยยังถือหาได้บ้าง ส่วนผู้ที่ไปราชการนั้น
 เล่าก็ได้รับพระราชทาน เนื้อกวางเนื้อโคแล
 ปลาต่าง ๆ ซึ่งเป็นของถวายโปรดให้แคว